

Секція: Фінанси, гроші та кредит

ВАСИЛЬЧИШИН О. Б.

докторант кафедри податків

та фіскальної політики,

кандидат економічних наук, доцент

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Згідно Закону України «Про основи національної безпеки України» [1] загрозою національним інтересам і національній безпеці України є небезпечне для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки. Останні зміни у вітчизняній банківській системі щодо реструктуризації банківських установ змушує звернути увагу на зміну відсотка іноземного капіталу в банківському секторі України як на детермінант стосовно стану фінансової безпеки як банківської системи так і держави в цілому.

Тематику економічної безпеки держави, фінансової безпеки банківської системи, принципи формування системи забезпечення та оцінку рівня економічної безпеки банківської системи й держави в цілому досліджували такі вітчизняні та наукові вчені як С. Аржевітін, О. Барановський, В. Білоус, О.Вовчак, В. Гаєць, Я. Жаліло, І. Івасів, І. Крупка, Я Тімберген, Д. Фішер та інші. Проте, сучасної зміни як в політичній так і в економічній сфері, а зокрема політичні відносини України із Російською Федерацією, ведення воєнних дій на сході України, значне зменшення обсягів торгівлі й діяльності малого та середнього бізнесу, припинення функціонування та окупація великої кількості промислових підприємств,

банківських установ вимагає нової оцінки присутності іноземного капіталу у вітчизняних банківській системі.

Метою даного дослідження є вплив іноземного капіталу на фінансову безпеку країни в умовах окупації українських земель.

Національний банк України відповідно до основних засад грошово-кредитної політики визначає та проводить грошово-кредитну політику в інтересах національної безпеки України та законодавчо визначає вимоги та правила присутності іноземних інвесторів у вітчизняному банківському секторі.

Зокрема, тривалий час на законодавчому рівні відбувались дискусії з приводу доцільності відкриття національного фінансового ринку для філій іноземних банків. Але процес структурної трансформації банківської системи за останні роки набув такої швидкості, що на сьогодні йдеться вже про перспективу якісно нової реальності, а саме функціонування банківської системи під переважним контролем іноземного капіталу.

Зокрема, зміни відсотка іноземного капіталу у статутному капіталі банків України та кількість банків, які мають банківську ліцензію з іноземним капіталом у вітчизняній банківській системі по відношенню до усїєї кількості банків України відображено у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків банківської системи України

№	Назва показника	01.01. 2011 р	01.01. 2012 р	01.01. 2013 р	01.01. 2014 р.	01.01. 2015 р.	01.12. 2015 р.
1.	Кількість банків, які мають банківську ліцензію	176	176	176	180	163	120
2.	Кількість банків, які мають банківську ліцензію з іноземним капіталом	55	53	53	49	51	40
3.	Кількість банків, які мають банківську ліцензію зі 100% іноземним капіталом	20	22	22	19	19	18

4.	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	40,6	41,9	39,5	34,0	32,5	35,3
----	--	------	------	------	------	------	------

Зокрема зауважимо, що регулятивний капітал банків України в грудні 2015 року збільшився на 30.5 млрд. грн. – до 129.8 млрд. грн. Зростання відбулося за рахунок початку ліквідації двох банків, регулятивний капітал яких був від’ємним (“Фінанси та Кредит” і “ВБР”), а також завдяки зростанню регулятивного капіталу низки банків з іноземним капіталом. При цьому адекватність регулятивного капіталу зросла з 8.92% до 12.31% [2]. Крім того, відбулося значне скорочення нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов’язаними з банком особами (Н9), що викликано зростанням регулятивного капіталу (база для розрахунку зазначеного нормативу) та скороченням сукупної суми всіх вимог банку до пов’язаних із банком осіб та суми всіх фінансових зобов’язань, наданих банком щодо пов’язаних із ним осіб.

Як зазначив О. Сугоняко макро- та мікроекономічні наслідки передачі банків під контроль іноземного капіталу істотно відрізняються. На мікрорівні для власників банків продаж їх може виявитись досить вигідною операцією. Це можливо за двох умов: низької рентабельності банківського бізнесу порівняно з іншими напрямками вкладання капіталу та високого попиту на системний банківський бізнес з боку зовнішніх інвесторів. Нині склалась ситуація, коли одночасно в наявності є ці дві умови. Це може і в подальшому стимулювати зростання цін на банківський бізнес в Україні. І якщо на мікрорівні поглинання національної банківської системи іноземним капіталом здається цілком виправданим кроком, то на макрорівні правильно оцінити наслідки масового продажу українських банків іноземцям значно важче, оскільки тут зачіпаються інтереси не окремих економічних суб'єктів, а суспільства в цілому. А такий вплив

неможливо оцінити розміром виручки від реалізації банків, тому що він носить багатofакторний та довгостроковий характер. Варто пам'ятати, що одним з визначальних негативних наслідків втрати фінансової незалежності в банківській сфері є зростання макроекономічних та валютних ризиків країн, у яких вільно діють дочірні структури великих транснаціональних банків. Цілі, завдання, а також стратегія розвитку материнських банківських структур у переважній більшості випадків входить у протиріччя з цілями та стратегією розвитку фінансового ринку країн, де вони відкривають свої дочірні структури. У випадку погіршення фінансової кон'юнктури такі банки негайно обмежують обсяги операцій у країнах з високим ризиком, або приймають рішення щодо повного виводу капіталу своїх дочірніх структур з ринків країн, що розвиваються. Такі дії відповідно лише додатково збільшують масштаб кризових явищ та прискорюють їх розвиток. Внаслідок цього діяльність національної фінансової системи стає фактично неконтрольованою, а фінансові процеси набувають хаотичного, деструктивного характеру. Банківська криза може стати початком загальноекономічного та суспільного колапсу (криза банківської системи Аргентини, азійських країн тощо) [3].

На сьогодні банки України діють в умовах підвищеної ризикованості ринкового середовища, що ставить відповідні вимоги до іноземного капіталу в банківській системі країни окупанта. Як зазначає Н. Галайко російський капітал впевнено входить в Україну, представляючи інтереси «північного сусіда». Тому російські банки стрімко розвиваються. При цьому вони не відмовляються від традиційних видів роздрібного банківського бізнесу – іпотечних, споживчих та автокредитів. Російський капітал в Україні представлений 14 банками, що за даними Асоціації українських банків контролюють приблизно 15,5% активів банківської системи України і постійно зростає. Проте на банківському ринку працювали та продовжують працювати наступні банки з походженням

російського капіталу, а саме Сбербанк Росії, Альфа банк, ВТБ, VSбанк, Промінвестбанк, Російський стандарт, Траст, БМ банк, Енерго банк, Петрокомерцбанк, Перший інвестиційний банк. Проводячи активну кредитну політику, банки з російським капіталом надають кредити юридичним особам стратегічного значення. В результаті таких дій можемо втратити фінансову незалежність [4].

В умовах, коли глобальне поглинання банківських систем східноєвропейських країн стало реальністю, ми можемо імплементувати їхній позитивний досвід і врахувати недоліки з якими вони стикнулися задля безпеки держави. При цьому слід особливу увагу звернути й врахувати на важливості ролі банківської системи в регулятивній місії Української держави. Адже в умовах агресивного територіального вторгнення і ведення військових дій Російської Федерації на Україні присутність значної частки російського капіталу у вітчизняній банківській системі є «ядерним запалом» для вітчизняної економіки.

Література:

1. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс]: Закон України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
2. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article;jsessionid=EB899EA290A8D070D3C8C0ACF6358FE3?art_id=36807&showTitle=true
3. Сугоняко О. Експансія іноземного капіталу: пошук міри [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=162&menu=119&Itemid=74.
4. Галайко Н.Р. Присутність іноземного та російського капіталу в банківській системі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3956>